

УДК 81'243:796.077.5

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-46>**Марія ТЕЛИЧКО,***orcid.org/0000-0002-9373-6521*

викладач кафедри іноземних мов

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *m.telichko.1980@gmail.com***Олена ФЕДОРИШИН,***orcid.org/0000-0002-0155-1125*

викладач кафедри іноземних мов

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *oleno4ka1991@gmail.com***Уляна КУРИЛЯК,***orcid.org/0009-0008-0542-3084*

вчитель англійської мови

Львівського фізико-математичного ліцею-інтернату

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *ikurylyak@gmail.com*

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ТА МЕТОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У контексті опанування іноземною мовою студентами немовних закладів вищої освіти (ЗВО), актуальним завданням є оволодіння ними знаннями фахової терміносистеми і набуття вмінь використовувати вузькоспеціалізовану лексику для виконання професійно орієнтованих завдань, спрямованих на подальше спілкування у виробничих ситуаціях. Глобалізація світової економіки викликає необхідність змін у характері професійної економічної освіти. Суттєвими ознаками високої фахової компетентності майбутніх економістів є досягнення відповідного рівня ініціативної комунікативної компетенції, формування професійних компетенцій, які забезпечать ефективне розв'язання професійних завдань, успішну комунікаційну взаємодію в умовах професійного середовища, психологічне налаштування на діяльність в умовах конкуренції та нестабільності на ринку праці. Важливою умовою розв'язання цього завдання є розвиток комунікативних і організаторських якостей у майбутніх фахівців, зокрема, у процесі навчання професійної англійської мови. Цьому має сприяти ефективно підібраний навчальний матеріал та методи, необхідні для покращення комунікативних навичок майбутніх економістів у процесі вивчення іноземної мови.

Як відомо, рівень освіти прямо впливає на доходи та зайнятість населення: краще освічені люди легше знаходять роботу, мають кращі умови праці та більше заробляють. Крім того, він позитивно пов'язаний із тривалістю життя, здоров'ям та соціальною інтеграцією: краще освічені люди є більш залученими у громадське та політичне життя, вони активніше долучаються до розвитку справді демократичного суспільства.

Нова соціокультурна реальність зумовила необхідність переходу системи навчання іноземних мов на якісно новий рівень, що передбачило застосування новітніх технологій, методів та прийомів вивчення іноземних мов, в основу яких покладено комунікативний системний підхід, визнаний в якості провідного в рамках участі у програмі "Language learning for European citizenship" як один із пунктів інтеграції України до європейської спільноти.

Ключові слова: іноземна мова, навчальний матеріал, фахові тексти, інтерактивні методи навчання, ділова гра.

Mariya TELYCHKO,
orcid.org/0000-0002-9373-6521
Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) m.telichko.1980@gmail.com

Olena FEDORYSHYN,
orcid.org/0000-0002-0155-1125
Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) oleno4ka1991@gmail.com

Ulyana KURYLYAK,
orcid.org/0009-0008-0542-3084
English Language Teacher
Lviv Physics and Mathematics Lyceum of Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) ukurylyak@gmail.com

ANALYSIS OF EDUCATIONAL MATERIAL AND METHODS NECESSARY TO IMPROVE COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE ECONOMISTS IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

In the context of mastering a foreign language by students of non-linguistic institutions of higher education, an urgent task is to master their knowledge of professional terminology and acquire the ability to use highly specialized vocabulary to perform professionally oriented tasks aimed at further communication in industrial situations. Globalization of the world economy calls for changes in the nature of professional economic education. The essential signs of high professional competence of future economists are the achievement of an appropriate level of foreign language communicative competence, the formation of professional competences that will ensure the effective resolution of professional tasks, successful communication interaction in the conditions of a professional environment, psychological adjustment to activities in conditions of competition and instability in the labor market. An important condition for solving this task is the development of communicative and organizational skills in future specialists, in particular, in the process of learning professional English. Effectively selected educational material and methods needed to improve communication skills of future economists in the process of learning a foreign language should contribute to this.

As is known, the level of education directly affects the income and employment of the population: better educated people find work more easily, have better working conditions and earn more. In addition, it is positively related to life expectancy, health and social integration: better educated people are more involved in public and political life, they are more actively involved in the development of a truly democratic society.

The new socio-cultural reality necessitated the transition of the foreign language learning system to a qualitatively new level, which provided for the use of the latest technologies, methods and methods of learning foreign languages, which are based on the communicative system approach, recognized as the leading one within the framework of participation in the "Language learning for European citizenship" program as one of the points of integration of Ukraine into the European community.

Key words: foreign language, educational material, professional texts, interactive learning methods, business game.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства важливим завданням вищої немовної школи є формування і розвиток у студентів умінь міжкультурного спілкування, що є передумовою їхнього успішного функціонування на ринку праці. Адже вміння міжкультурного спілкування дозволяє уникати конфліктних ситуацій, надає можливість взаємодії партнерам, гарантує успішне вирішення ділових питань. Отже, викладачі іноземних мов зобов'язані забезпечити студентам можливість оволодіти вміннями міжкультурної комунікації. Важливим є виокремити специфічні вміння майбутніх економістів та запропонувати практичні

способи їх набуття. Від сучасних спеціалістів високої кваліфікації у галузі економіки вимагаються уміння замовити та отримати службову інформацію у телефонному режимі, читати фахову літературу з метою пошуку та отримання інформації, вміння оформити доповідь та виступити на конференції, взяти участь у дискусії професійного спрямування. Для цього необхідно знати основну термінологію за своєю спеціальністю і вміти вільно нею оперувати.

Аналіз досліджень. Проблематику відбору навчального матеріалу та опрацювання методів, необхідних для покращення комунікаційних навичок майбутніх економістів у процесі вивчення

іноземної мови досліджено у працях Т.О. Вдовіна, Г.А. Гринюк, Л.Ю. Куліш, Ch. Brumfit, D. Nunan, M. West. Проблема навчання термінологічної лексики для студентів немовних закладів вищої освіти висвітлювалася у працях таких науковців, як І. Берман, Ю. Гнаткевич, В. Турчин, Т. Перепелиця та інших, проте методика формування лексичної компетентності все ще залишається недостатньо опрацьованою і потребує постійної уваги з боку методистів. Для дослідження проблеми відбору лексичного матеріалу варто також керуватися положеннями Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, відповідно до яких основні методи відбору лексики полягають у пошуку усних і писемних іншомовних автентичних текстів та ключових слів у тематичних сферах з урахуванням професійних потреб тих, хто вивчає іноземну мову (Гринюк, Семенчук, 2007: 31).

Мета статті. Метою даної публікації є детальніше дослідження шляхів формування англомовної лексичної компетенції та ознайомлення з питанням відбору навчального матеріалу та методів, необхідних для навчання студентів немовних ЗВО термінологічної лексики за фахом підготовки.

Виклад основного матеріалу. Результати проведеного аналізу досліджень у галузі методики навчання іноземних мов показують, що методи навчання англійської мови за професійним спрямуванням можна умовно розподілити на дві групи: процесуальні і компетентнісні. Перша група акцентує увагу на різних способах придбання мовного досвіду, спираючись на психологічні процеси особистості. Друга група об'єднує ті методи, де основою виступає система суджень про природу вербальної комунікації та її складові, тобто, про мову, мовлення, види мовленнєвої діяльності. Застосування викладачем різних сполучень методів з вказаних груп визначатиме характер технології навчання (Хмизова, 2013: 45).

Проаналізувавши спеціальні дослідження, можна зробити висновки, що тексти за спеціальністю є основним джерелом для наповнення фахового термінологічного словника студентів немовних ЗВО. Водночас, це засіб становлення та розвитку їх професійної майстерності, що сприяє підвищенню рівня культури термінологічного спілкування та професійної ерудиції. Фахові тексти відповідають інформаційно-пізнавальним вимогам студентів, є основою мовленнєвої взаємодії, доповнюють знання з фаху шляхом відтворення отриманої інформації, розширюють комунікативну спроможність. Автентичні фахові тексти також дають матеріал для організації навчального

спілкування, під час якого актуалізується соціальна роль, професійний статус, стереотипи поведінки, комунікативна компетентність учасників (Барабанова, 2005: 101).

Джерелом поповнення словникового запасу студентів економічного напрямку є також автентичні англомовні матеріали, а саме ділове листування, контракти, угоди, декларації, протоколи ділових зустрічей, прайс-листи, звіти про виконання проєктів тощо. Цінність таких матеріалів полягає у тому, що вони взяті з реального життя і не створені штучно з метою вивчення іноземної мови. Вони є прикладом мовної норми іншомовного ділового стилю спілкування та несуть інформацію, яка є мотиваційним рушієм при вивченні іноземної мови.

Розвиток умінь міжкультурного спілкування повинен здійснюватися і під час вивчення писемного мовлення. Згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційних характеристик бакалавра, студенти повинні вміти заповнювати документацію, писати ділові листи, меморандуми, укладати контракти, готувати доповіді та презентації. У цьому випадку, передумовою є засвоєння знань щодо ділового стилю письма. Діловий стиль письма вимагає, щоб тексти мали чітко сформульовані і логічно викладені думки, що дозволить легко передавати інформацію. Речення має виражати одну закінчену думку. Доцільно вживати різні типи підрядних речень в активному стані, які повинні бути правильно з'єднані за допомогою відповідних фраз-кліше. Під час написання ділового тексту, необхідно перевірити правильність уживання вищо-часових форм дієслів, узгодження підмета і присудка і загалом відповідність ужитих граматичних конструкцій мовним нормам.

Розвиток комунікативних і організаторських якостей у майбутніх економістів у процесі навчання професійної англійської мови здійснюється на засадах особистісно орієнтованого підходу, що спрямований на розвиток особистості як суб'єкта навчальної діяльності, формування індивідуальних освітніх стратегій і навичок самоконтролю. Вказане також знаходить відображення у модульній технології навчання, яка сприяє гнучкій побудові навчального матеріалу та варіативності способів його використання.

Слід зазначити, що застосування інтерактивних методів навчання також створює умови для формування комунікативних і організаторських якостей у майбутніх фахівців. Ефективним є поєднання ділової англомовної презентації з рольовою грою, а також із методом проєктів, фінальною стадією якого стає представлення основних резуль-

татів дослідження аудиторії у форматі презентації (Авсюкевич, 2009: 21).

Сьогодення надає студентам багато можливостей щодо міжкультурних академічних обмінів у сфері освіти і науки, дозволяє їм продемонструвати свої здобутки у навчально-пошуковій діяльності. У цьому контексті актуальним завданням вищої немовної школи України є підготовка студентів до написання презентацій іноземною мовою.

Беручи до уваги праці деяких дослідників (L. Blass, S. North, S. Ober, M. Wilson), можемо вважати, що процес підготовки наукової доповіді як виду навчальної діяльності проходить через п'ять етапів: 1) планування; 2) складання чорнового варіанту; 3) перегляд і корекція змісту написаного, вивірення стилю письма; 4) підготовка остаточного варіанту тексту, форматування його складових частин; 5) редагування. На етапі планування студенти визначаються з предметом свого дослідження і обґрунтовують його актуальність, складають план майбутньої презентації, формулюють мету і ставлять завдання для її реалізації. Далі студентам необхідно знайти і опрацювати релевантну літературу, опрацювати інформацію в мережі Інтернет, зібрати та проаналізувати статистичні дані, інтерпретувати результати спостережень, опитувань, експериментів, узагальнити власний досвід. На наступному етапі відбувається написання чорнового варіанту тексту, систематизується зібрана інформація, формуються попередні положення, що будуть становити основу презентації. На третьому етапі відбувається ретельний аналіз та корекція викладеного у чорновому варіанті матеріалу, уточняється зібрана інформація, перевіряється дотримання наукового стилю письма. Передостанній етап написання презентації має на меті складання частин тексту в єдине ціле задля досягнення логічної та стилістичної довершеності. На завершальному етапі редагування презентації студенти повинні зосередитись на корегуванні технічних помилок, виправленні неточностей, вивіренні цитат та посилань, на виборі способів оформлення презентації (Семенчук, 2012: 292).

Написання презентації іноземною мовою у відповідності до зазначених вище положень повинно, на нашу думку, позитивно вплинути на формування загальнонаукового світогляду студентів і їхньої професійної ерудиції, дозволить їм накопичити певний багаж знань зі спеціальності, задовільнить пізнавальні інтереси у плані іноземної підготовки до міжкультурної ділової комунікації (Семенчук, 2011: 33). Якщо доповідь є результа-

том виконання групового проекту, то в процесі підготовки і під час презентації кожен учасник такої групи має виконувати свою роль. Наприклад, якщо один-два студенти виступають з доповіддю, то інші можуть бути відповідальними за підготовку наочних засобів, за технічний стан обладнання у випадку використання комп'ютерної програми PowerPoint, за розповсюдження серед слухачів роздаткових матеріалів, за організацію і збір питань до доповідача тощо. Таким чином можна реалізувати принцип кооперативного навчання в рамках діяльнісного підходу до організації навчальної діяльності (Семенчук, 2010: 87).

Як засвідчує практика, під час презентації іноземною мовою студенти набувають вмінь аналітичного та критичного мислення, збагачують свої предметні знання з фаху, вчать культурі дискусування, удосконалюють іноземні мовленнєві навички та розвивають вміння ділового спілкування. Разом з активізацією в усному мовленні іноземного матеріалу, зокрема, термінологічної лексики, студенти формують свою комунікативну та професійну компетенції. Отже, презентації повинні зайняти чільне місце в практиці навчання студентів немовних ЗВО.

Важливим завданням викладача іноземної мови є вміння так організувати своє навчальне спілкування зі студентами, щоб підвести їх до самостійних висновків, зробити їх співучасниками процесу підготовки, пошуку і знаходження рішення, розв'язання протиріч. Саме тут на допомогу приходить метод використання ділової гри. Її доцільно проводити як підсумок роботи над серією текстів та опрацювання значного прошарку професійної лексики. Гра може бути у формі імітації проведення ділової зустрічі, вирішення конфліктної ситуації, проведення інтерв'ю. Ділова гра вважається ефективним засобом навчання іноземної мови, під час якої відбувається інтеграція мовленнєвих умінь та професійних навичок студентів (Семенчук, 2004: 130).

Аналізуючи сучасні методи розвитку комунікативних і організаторських якостей у майбутніх економістів у процесі навчання іноземної мови, неможливо не відзначити широке використання мережі Інтернет та інформаційно-комунікаційних технологій, що також сприяє підвищенню мотивації та активності студентів, поєднанню індивідуальної та групової роботи. Системне впровадження інтерактивних методів навчання фахової англійської мови на засадах особистісно орієнтованого підходу забезпечує таку побудову освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що створює умови для розвитку

комунікативних і організаторських якостей майбутніх економістів.

Висновки. Як висновок, варто зазначити, що раціональне застосування у навчальному процесі розглянутих вище сучасних прийомів та способів формування лексичних навичок іноземного мовлення дозволить студентам економічних спе-

ціальностей значно розширити та закріпити свій запас термінологічної лексики, а отже підвищити ефективність мовленнєво-мисленнєвої діяльності. Водночас, це інтенсифікує навчальний процес, наблизить його до умов реального життя, що є особливо потрібним в контексті інтеграції України в Європейську та світову спільноту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринюк Г., Семенчук Ю. Відбір навчального матеріалу для формування англomовної лексичної компетенції у студентів-економістів. URL: <https://www.academia.edu/> (дата звернення: 26.07.2023).
2. Хмизова О. Розвиток комунікативних і організаторських якостей у майбутніх економістів у процесі навчання англійської мови. URL: http://confcontact.com/2013_06_07/45_Hmizova.html (дата звернення: 26.06.2023).
3. Барабанова Г. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ: монографія. Київ. 2005. С. 101.
4. Авсюкевич Ю. Методика навчання презентації англійською мовою студентів економічних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02 «Теорія і методика навчання: германські мови». Київ. 2009. С. 21.
5. Семенчук Ю. Підготовка студентів-економістів до написання та презентації доповіді на наукову конференцію. URL: <https://www.researchgate.net/publication/> (дата звернення: 25.07.2023).
6. Семенчук Ю. Розвиток умінь міжкультурного спілкування у майбутніх економістів. Іноземні мови. 2011. № 3. С. 32–37.
7. Семенчук Ю. Інтерактивна технологія навчання студентів усних презентацій. Мова в контексті культури і міжкультурної комунікації: матеріали наук.-практ. конф. Східноукраїнський нац. ун-т імені В. Даля. Луганськ. 2010. С. 86–88.
8. Семенчук Ю. Способи формування лексичних навичок іншомовного мовлення студентів економічних спеціальностей. URL: <https://www.researchgate.net/publication/> (дата звернення: 24.07.2023).

REFERENCES

1. Hryniuk H., Semenchuk Yu. Vidbir navchalnoho materialu dlia formuvannia anhlomovnoi leksychnoi kompetentsii u studentiv-ekonomistiv. [Selection of educational material for the formation of economics students' English lexical competence]. URL: <https://www.academia.edu/> [in Ukrainian].
2. Khmyzova O. Rozvytok komunikatyvnykh i orhanizatorskykh yakosteï u maibutnykh ekonomistiv u protsesi navchannia anhliskoi movy. [Development of future economists' communicative and organizational skills in the process of learning English]. URL: http://confcontact.com/2013_06_07/45_Hmizova.html [in Ukrainian].
3. Barabanova H. Metodyka navchannia profesiino-orientovanoho chytannia v nemovnomu VNZ: monohrafiia. [Methodology of teaching professionally oriented reading in a non-linguistic university: monography]. Kyiv. 2005. P. 101. [in Ukrainian].
4. Avsiukevych Yu. Metodyka navchannia prezentatsii anhliskoiu movoiu studentiv ekonomichnykh spetsialnostei [Methods of teaching presentation in English for students of economic specialties]. Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: 13.00.02 "Teoriia i metodyka navchannia: hermanski movy". – Autoref. thesis for obtaining scientific candidate degree ped. sciences: 13.00.02 "Theory and teaching methods: Germanic languages". Kyiv. 2009. P. 21. [in Ukrainian].
5. Semenchuk Yu. Pidhotovka studentiv-ekonomistiv do napysannia ta prezentatsii dopovidi na naukovu konferentsiiu. [Preparation of economics students to write and present a report at a scientific conference]. URL: <https://www.researchgate.net/publication/> [in Ukrainian].
6. Semenchuk Yu. Rozvytok umin mizhkulturnoho spilkuvannia u maibutnykh ekonomistiv. [Development of intercultural communication skills in future economists]. Inozemni movy. – Foreign languages. 2011. № 3. P. 32–37. [in Ukrainian].
7. Semenchuk Yu. Interaktyvna tekhnolohiia navchannia studentiv usnykh prezentatsii. Mova v konteksti kultury i mizhkulturnoi komunikatsii. [Interactive technology for teaching oral presentations to students. Language in the context of culture and intercultural communication]. Materialy nauk.-prakt. konf. Skhidnoukrainskyi nats. un-t imeni V. Dalia. – Materials of scientific and practical conf. Eastern Ukrainian national University named after V. Dahl. Luhansk. 2010. P. 86–88. [in Ukrainian].
8. Semenchuk Yu. Sposoby formuvannia leksychnykh navychok inshomovnoho movlennia studentiv ekonomichnykh spetsialnostei. [Ways of forming lexical skills of foreign language speaking of students of economic specialties]. URL: <https://www.researchgate.net/publication/> [in Ukrainian].